

Asia: VN/19726/2023

Vammaispalvelulain voimaantulon siirtäminen

Lausuntopyyntö

Lausunnonantajan organisaatio

Hyvinvointialue

Kannatatteko uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä ajankohdasta 1.10.2023 uuteen ajankohtaan 1.10.2024?

Kyllä

Halutessanne voitte antaa tiiviit perustelut vastaukselle:

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue esittää, että uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.1.2025 alkaen. Ajankohta mahdollistaa riittävän valmistautumisen. Talouden suunnittelun, järjestelmämuutosten, raportoinnin ja tilastoinnin näkökulmasta, lain voimaantulo kesken vuotta ei ole tarkoituksenmukaista.

Uusi lakiesitys tulee valmistella ja hyväksyä viimeistään keväällä 2024, jotta voidaan riittävällä tavalla valmistautua lain toimeenpanoon. Toimeenpanon ohjausta tulee tarkentaa. Valmistelun kannalta olisi hyvä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tietää, mitkä jo hyväksytyt vammaispalvelulain pykälät pysyvät ennallaan. Lainsäädännöllä on vaikutusta myös palveluiden valvontaan ja lupakäytäntöihin.

Valiokuntakäsittelyn aikana tehtyjen isojen muutosten osalta vaikuttavuusarviointia ei ole tehty. Tärkeää olisi arvioida, miten uusi lainsäädäntö vaikuttaa vammaispalvelulain piiriin tulevien asiakkaiden määrään ja kustannuksiin, rahoituksen tulee olla riittävä vastaamaan lain edellyttämiin palveluihin. Soveltamisalaa tulee tarkentaa erityisesti ikääntyneen väestön osalta, hyväksytyt laki aiheuttaa riskin, että ikääntymisestä aiheutuvien toimintakyvyn rajoitteiden vuoksi ohjaututaan vammaispalvelulain piiriin. Todettakoon, että nykyiselläänkin suurin osa vammaispalvelujen asiakkaista on yli 65-vuotiaita (Kuusikko 2021: 59,2%).

Palvelujen maksuttomuus ei saa olla peruste asiakkaan ohjautumisessa erityispalvelujen piiriin tilanteissa, joissa hänen tarpeisiinsa pystytään vastaamaan ensisijaisen lainsäädännön nojalla. Vammaispalvelulaki tulee säilyttää erityislakina, jonka piiriin ohjaututaan vain silloin, kun muun lainsäädännön perusteella ei voida järjestää asiakkaan tarvitsemia palveluja. Palvelutarpeen tulee olla pitkäaikainen ja toimintakyvyn aleneman merkittävä. Myös peruspalvelujen resurssoinnista ja henkilöstön saatavuudesta tulee huolehtia.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä loma-ajan toiminta tulee säätää kuntien velvollisuudeksi perusopetuslaissa koululaisten yhdenvertaisen palvelun varmistamiseksi ja erityislasten tarpeet huomioiden.

Hyvinvointialueiden ja kuntien järjestämismvastuuta julkisen joukkoliikenteen ja palveluliikenteen osalta tulee selkiyttää. Kunnilla tulee olla velvollisuus järjestää riittävä joukko- ja palveluliikenne, jotta niiden puutteen vuoksi ei ohjaututa sosiaalipalveluihin. Kuntouttava päivähoito tulee määritellä varhaiskasvatuksen palveluksi, kuten nyt jo hyväksytyssä lakiesityksessä on kirjattu.

Lakiesityksessä esille tuotu neuropsykologisten häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin suunnitellun määräaikaisen ohjelman sitominen vammaispalvelulain voimaantuloon jää epäselväksi, koska uudenkaan vammaispalvelulain tarkoituksena ei oletettavasti ole tarkoitus vastata kuntoutuksen tarpeisiin.

Termit ja palvelujen sisällöt vaativat tarkennuksia, esimerkiksi erityinen osallisuus, jotta tulkinnanvaraisuuksista päästään eroon ja yhdenvertaisuus toteutuu.

Hengityslaitteen varassa elävän henkilön osalta säätelyä tarkennettava erillisen korvauksen osalta. Kulukorvaus on sidoksissa Kelan etuuksiin, joten myös korvauksen maksaminen tulee olla Kelalla.

Vammaisten palveluista suurin osa hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Pohteella vammaisten ostopalveluiden kustannukset vuositasolla ovat noin 90 M€. Lain valmistelun, voimaantulon ja uudelleen voimaantulon siirtäminen on aiheuttanut ja aiheuttaa edelleen hankintojen valmistelun ja käynnistämisen viivästyistä jo sovitusta aikataulusta. Hankintalain mukaan palvelut on kilpailutettava. Lain voimaantulo on 1.10.2023, jonka perusteella hankintojen valmistelut on jo aloitettu. Lain voimaantulon viivästyminen vaikuttaa myös siihen, että asiakaskohtaisten suorahankintojen osuus on kasvava. Ostopalvelukustannukset ovat nousseet merkittävästi, koska asiakaskohtaisten suorahankintojen osuus on lisääntynyt kilpailutuksen viivästyessä. Koska ei ole voimassa olevia sopimuksia, eikä kilpailutuksia ole tehty, markkinat ovat yksityisillä palveluntuottajilla. Kilpailuttaminen ei voi vaikuttaa siihen, että jos asiakkaan palvelutarve ei ole muuttunut, asiakasta ei voi siirtää toiseen yksikköön ja toiselle, kilpailutukseen osallistuneelle

palveluntuottajalle. Tämä vaikuttaa kustannuksia kasvattavasti. Pitkään jatkunut lain voimaan tulon epäselvä tilanne vaatii hankintojen ja valvonnan näkökulmasta huomattavaa työpanoksen lisäämistä, joka lisää oman toiminnan henkilöstökustannuksia. Vammaispalvelulaki vaikuttaa myös yksityisten palveluntuottajien lupakäytäntöön, esimerkiksi kehitysvammaisten palveluissa lupa siirtyy vammaispalveluihin. Kilpailutuksen yhteydessä luvat tulee olla kunnossa. On osa ennakkollista valvontaa.

Vaikka vammaispalvelulaki ei tulisi voimaan 1.10.2023, hyvinvointialueiden kustannukset nousevat, koska on varauduttu uuden vammaispalvelulain oletettuun voimaantuloon. Pohteella on tehty jo ennen hyvinvointialueen perustamista Pohjois-Pohjanmaan maakunnallinen vammaisten asumispalveluiden hankinta. Nyt on valmisteltu uutta hankinnan kokonaisuutta uuden lain mukaisesti vammaisille.

Mikäli vammaispalvelulain voimaantulo siirtyy, on hankinnat toteutettava nykyisen lainsäädännön perusteella ja huomioitava mahdollinen uusi vammaispalvelulaki. Kehitysvammalain ja vammaispalvelulain yhdistämisen siirtyminen vaikuttaa hyvinvointialueen tuloihin. Jos kehitysvammaiset siirtyvät vammaispalvelulain piiriin, heiltä kaikilta tullaan perimään ateriamaksut, mutta tulokertymä tästä ei tule olemaan suuri. Kehitysvammaisten siirtyminen vammaispalvelulain piiriin voi vaikuttaa muihinkin maksuihin kuin ateriamaksuihin, mm. kuljetukset, tilapäishoito, riippuen lain sisällöstä. Lain voimaantulon ja sisällön epäselvyys vaikeuttaa hyvinvointialueen yhtenäisten kriteerien ja toiminnan etenemistä.

Pimper-Koivisto Leena
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - sosiaalijohtaja